

Maria Balcerowicz-Szkutnik

Akademia Ekonomiczna w Katowicach

PROGNOZY PARAMETRÓW RYNKU PRACY W WYBRANYCH KRAJACH UE

Streszczenie: W artykule zaprezentowane będą wyniki szczegółowych analiz dynamiki podstawowych parametrów charakteryzujących rynek pracy, czyli współczynnik aktywności ekonomicznej, wskaźnik zatrudnienia, stopa bezrobocia i stopa bezrobocia długoterminowego dla grupy państw nowo wstępujących do Unii Europejskiej. Analiza obejmuje, prócz konstrukcji funkcji trendu wspomnianych parametrów, również prognozy ich wartości na najbliższe lata wyznaczone kilkoma niezależnymi metodami. Odrębną część opracowania stanowi ocena wpływu parametrów charakteryzujących rynek pracy na podstawowe procesy gospodarcze i społeczne.

Słowa kluczowe: parametry rynku pracy, aktywność zawodowa, poziom bezrobocia.

1. Wstęp

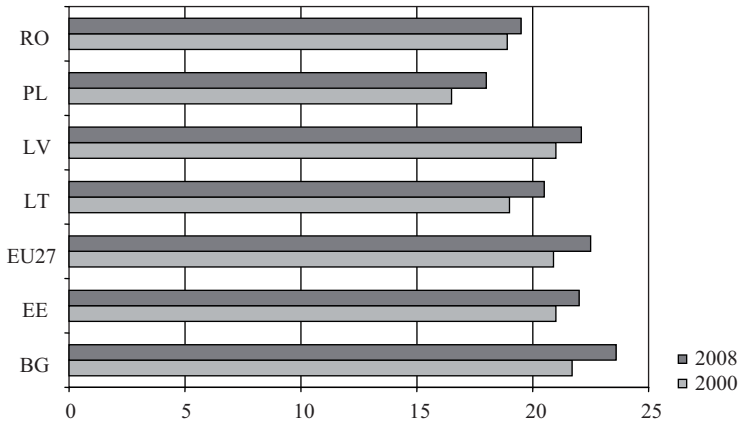
Problemy zasobów pracy, siły roboczej i dostępności wykwalifikowanej kadry w jednostkach gospodarczych mają bezpośredni wpływ na funkcjonowanie tych jednostek obecnie i w przyszłości. Zatem właściwa ocena aktualnego stanu rynku pracy oraz umiejętna i rzetelna ocena jego stanu przyszłego jest nierozdzielnie związana z problematyką szeroko rozumianego prognozowania w zarządzaniu firmą. Aktualny stan rynku pracy jest wypadkową wielu czynników, przy czym zdecydowanie najsilniejszy wpływ można przypisać zmianom demograficznym, a dokładniej zmiennej strukturze wieku ludności. Wśród subpopulacji osób w wieku produkcyjnym na szczególną uwagę zasługują osoby będące u schyłku kariery zawodowej, w wieku 50-64 lat, w literaturze przedmiotu nazywane **pokoleniem 50+**. Jest to specyficzna grupa pracowników, gdyż z jednej strony stanowią oni z reguły tzw. zaplecze zawodowe firmy posiadające odpowiednie długoletnie doświadczenie zawodowe, a z drugiej strony stanowić mogą swoiste obciążenie dla firm jako subpopulacja zagrożona największą absencją chorobową, niestabilnością zatrudnienia ze względu na możliwości korzystania ze świadczeń przedemerytalnych czy wreszcie najmniej skłonna do rozszerzania swoich dotychczasowych kwalifikacji zawodowych. Jednocześnie jest to grupa pracowników w znacznym stopniu narażona na bezrobocie, przy czym w wielu przypadkach stan pozostawiania bez pracy jest niezależny od pracownika, lecz wymuszony jest zmienną strukturą gospodarczą. Zatem właśnie problemy ryn-

ku pracy i dynamika jego parametrów dla pokolenia 50+ wydaje się zdecydowanie najciekawsza wśród szeregu analiz związanych z aktywnością zawodową, co będzie tematyką prezentowanego artykułu. Ze względu na to, że na kształt rynku pracy ma obecnie znaczny wpływ fakt wstąpienia Polski wraz z grupą innych państw do Unii Europejskiej, co umożliwiło swobodny przepływ siły roboczej wewnątrz UE, analizy z zakresu zmienności rynku pracy obejmować będą nie tylko Polskę, ale również inne państwa unijne. Ze względu na pewne tradycje i podobieństwa w funkcjonowaniu gospodarki wspólną analizą objęte będą następujące kraje: Estonia, Litwa, Łotwa, Bułgaria, Rumunia i Polska. Okres badań to lata 2000-2008, bazę danych empirycznych zaczerpnięto z Eurostatu i z urzędów statystycznych wymienionych państw.

2. Analiza dynamiki struktury wieku pokolenia 50+

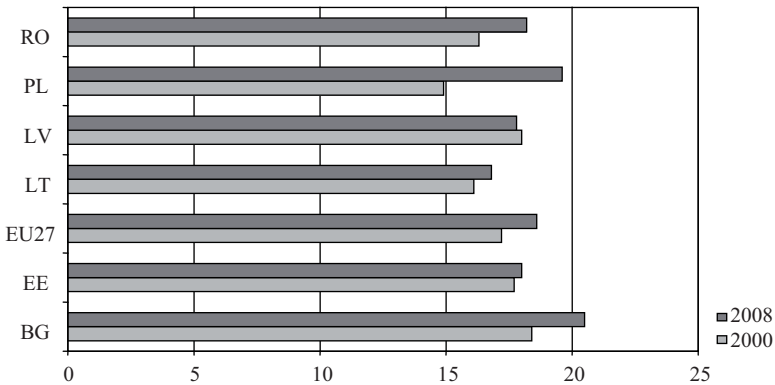
Jak wcześniej wspomniano, podstawowym czynnikiem kształtującym rynek pracy jest struktura wieku ludności. Jej zmienna dynamika wpływa w zdecydowany sposób na wartości parametrów szczegółowo opisujących rynek pracy. Zatem dla wybranej subpopulacji osób przeprowadzimy wstępnie analizę jej zmian. Najwygodniej przeprowadzić dynamikę zmian na podstawie porównania stosownych piramid wieku ludności w dwóch wybranych latach. Analiza stosownych piramid wieku ludności zbudowanych dla lat 2000 i 2008 pozwala stwierdzić, że okres 2000-2008 charakteryzował się silnymi zmianami zarówno na szczycie piramidy, jak i u jej podstawy. Piramidy wieku dla 2008 r. w Polsce, Estonii oraz na Litwie i Łotwie mają formę wyraźne zwężoną u podstawy, co jest spowodowane drastycznym spadkiem liczby urodzeń w pierwszych latach XXI w. Najniższą dzietnością charakteryzowały się kobiety w Polsce i na Litwie (w 2008 r. 1,28 dziecka w przeliczeniu na 1 kobietę w wieku rozrodczym). Równocześnie obserwowany był intensywnie postępujący proces starzenia się społeczeństw. Zgodnie ze skalą starości zaproponowaną przez E. Rosseta społeczeństwo wkracza w fazę starości demograficznej, gdy odsetek ludzi w wieku 60 lat i więcej przekracza 12% ogółu społeczeństwa. Na podstawie rys. 1 można stwierdzić, że społeczeństwo polskie oraz społeczeństwa rozważanych krajów UE wykroczyły już w fazę starości demograficznej. Co więcej, w Bułgarii w 2008 r. już prawie co czwarta osoba była w wieku 60 lat i więcej. Natomiast dwudziestoprocentowy próg wskaźnika został przekroczony we wszystkich analizowanych krajach z wyjątkiem Polski.

Jak wspomniano wcześniej, nazwą pokolenie 50+ określono grupę osób między 50 a 64 rokiem życia. Jak łatwo obliczyć, najstarsze osoby należące w 2008 r. do tej grupy urodziły się w roku 1944, czyli w czasie drugiej wojny światowej, najmłodsze natomiast – w 1958 r. W roku 2008 18,6% (ponad 91 mln) ludności zamieszkującej 27 krajów Unii Europejskiej stanowiły osoby między 50 a 64 rokiem życia. W stosunku do roku 2000 udział tej grupy osób wzrósł o prawie 1,5%. Dynamikę zmian i geometryczny obraz tych współczynników przedstawia rys. 2.

Rys. 1. Udział osób w wieku 60 lat i więcej w wybranych krajach UE w latach 2000 i 2008

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Udział osób w wieku 50-64 lata w ogólnej liczbie ludności w wybranych krajach UE w latach 2000 i 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Prognozy demograficzne głoszą, że w 2035 r. populacja osób w wieku 50-64 lata w UE wyniesie prawie 103 mln osób, co stanowić będzie około 20% ludności zamieszkującej obszar mającej obecny kształt UE. W tym samym czasie udział osób w wieku powyżej 65 lat sięgnie 25% ogólnej liczby ludności, zatem łącznie pokolenie osób powyżej 50 roku życia będzie liczyło w 2035 r. około 235 mln osób, co stanowić będzie 45% wszystkich mieszkańców UE. Będzie to o prawie 10% więcej niż w 2008 r.

W perspektywie kilku najbliższych lat odsetek osób w wieku 50-64 lata będzie rósł we wszystkich analizowanych krajach. Tylko w Polsce w 2010 r. co piąta oso-

ba będzie należała do populacji 50+. W Polsce natomiast spadek miałyby miejsce po roku 2013. W tym okresie wiek 50-64 lata osiągną roczniki pochodzące z niżu demograficznego lat 60. XX w. Tylko w Estonii, na Litwie i Łotwie udział osób tej grupy wiekowej w ogólnej liczbie ludności nie przekroczy 19% w 2010 r. Jednakże po tym okresie prognozowany jest w tych krajach znaczny wzrost tego udziału, przy czym najwyższy będzie na Litwie (2015 r. – 19,8%, 2020 r. – 21%).

3. Osoby w wieku 50+ na rynku pracy

Ocenę stanu rynku pracy z uwzględnieniem poszczególnych grup wiekowych pracowników najlepiej przedstawić z wykorzystaniem podstawowych parametrów statystycznych, czyli wskaźników określających aktywność zawodową społeczeństwa i ewentualny poziom bezrobocia. Biorąc pod uwagę fakt, że Polska podobnie jak cała Europa starzeje się i według długookresowych prognoz demograficznych w 2050 r. połowa ludności naszego kontynentu osiągnie wiek emerytalny, co spowoduje, że na unijnym rynku pracy zabraknie ponad 160 milionów pracowników, warto w prowadzonych analizach zwrócić szczególną uwagę na grupę wiekową pracowników narażonych na najsilniejszą dezaktywizację zawodową, czyli na osoby w wieku powyżej 50 roku życia powszechnie nazywane pokoleniem 50+.

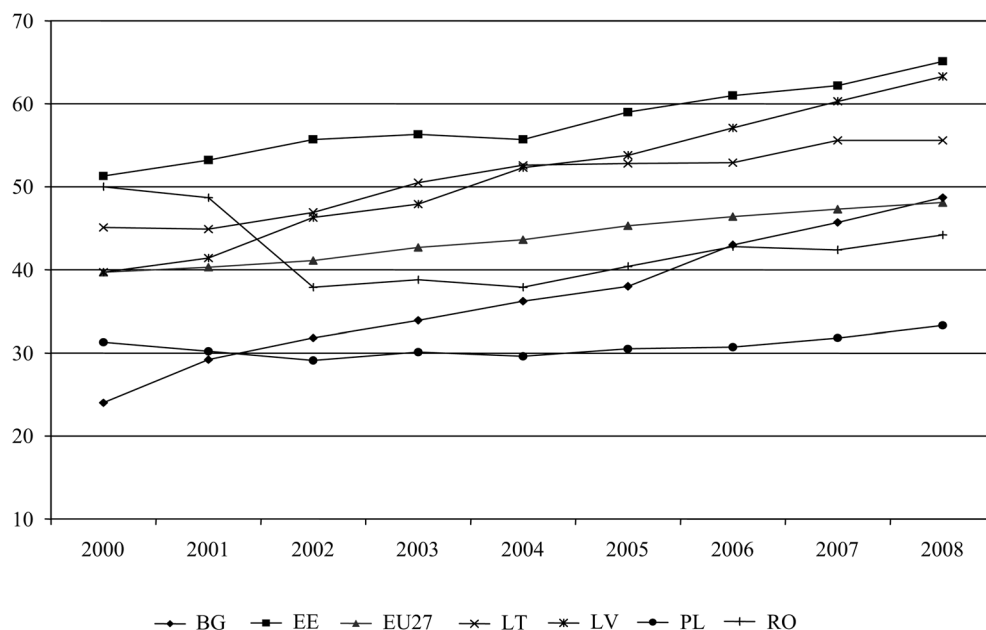
Jak wykazano wcześniej, w najbliższych latach odsetek osób w wieku 50-64 lata będzie rósł i w związku z tym nasilać się będą problemy, takie jak: malejąca grupa osób aktywnych zawodowo, rosnące wydatki na świadczenia dla stanowiącej większość grupy osób biernych zawodowo czy pogłębiająca się społeczna marginalizacja osób starszych, co stanowi wielkie niebezpieczeństwo dla przyszłości systemów społeczno-ekonomicznych wielu krajów europejskich. Odrębnym problemem jest rosnąca stopa bezrobocia w tej grupie wiekowej pracowników, przy czym w wielu przypadkach jest to bezrobocie strukturalne, czyli wymuszone niejako przez zmieniającą się gospodarkę i jej strukturę. W dalszej części opracowania zaprezentowane zostaną wyniki szczegółowych analiz pozwalające na ocenę poziomu aktywności zawodowej i skali bezrobocia w grupie wybranych państw.

3.1. Aktywność zawodowa osób w wieku 50+

Dane bazy Eurostat pozwoliły na ocenę dynamiki zmian współczynników aktywności zawodowej za ostatnie lata. Interpretacja geometryczna szeregów czasowych współczynników dla ogółu pracowników przedstawiona na rys. 3 pozwala na sformułowanie wielu ciekawych wniosków.

Poziom aktywności zawodowej różni się zdecydowanie w poszczególnych państwach. W państwach dawnego bloku radzieckiego oscyluje on w pobliżu poziomu ogólnounijnego, nieznacznie go przekraczając, natomiast w Polsce współczynniki aktywności zawodowej są zdecydowanie niższe niż w pozostałych krajach. Podobnie niższe wartości parametrów występują w Bułgarii i Rumunii. Niestety Polska jest

jednym z państw UE o najniższym współczynniku aktywności zawodowej zarówno ogółem, jak i w wyróżnionej grupie wiekowej 50+. Niższy poziom współczynnika odnotowany jest jedynie na Malcie.

Rys. 3. Współczynniki aktywności zawodowej dla wybranych państw UE za lata 2000-2008

Źródło: opracowanie własne.

Przyjmując założenie, że tempo wzrostu współczynnika aktywności zawodowej nie ulegnie zmianie, warto skonstruować prognozy jego wartości na najbliższe lata. Zastosowano w tym celu dwie metody – na podstawie zarówno funkcji trendu, jak i metody wag harmonicznnych, czyli metody adaptacyjnej, w której na wyniki prognozowania najsilniej wpływają nowo napływające informacje. Prognozy wyznaczone metodami adaptacyjnymi okazały się obarczone mniejszym błędem, zatem tylko takie prezentowane zostaną w artykule.

Tabela 1. Prognozy współczynników aktywności zawodowej grupie osób w wieku 50-64 lata ogółem dla wybranych państw UE w okresie 2009-2011 (metoda wag harmonicznnych)

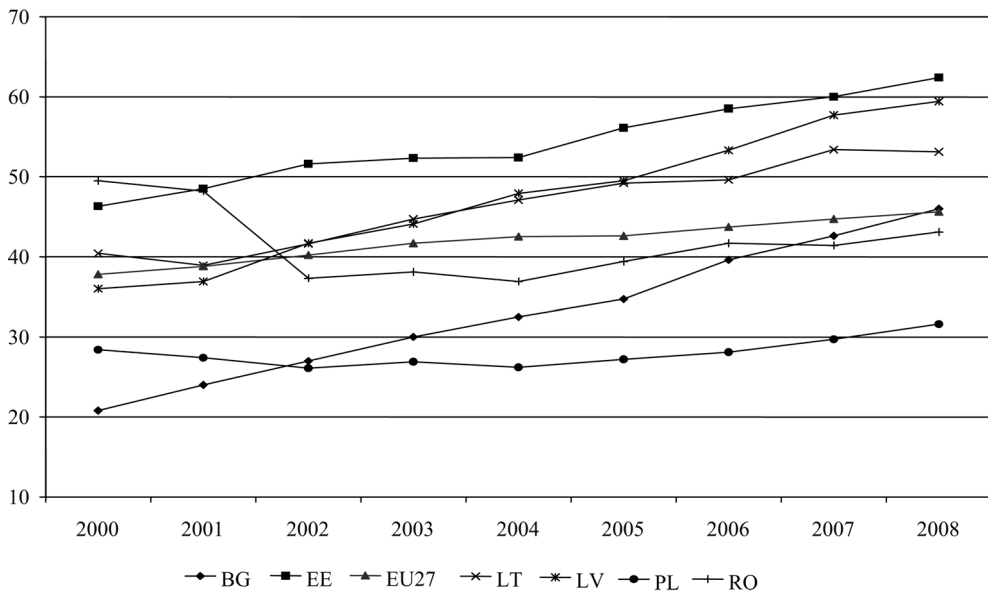
Wyszczególnienie	BG	EE	EU27	LT	LV	PL	RO
2009	51,64	66,70	49,14	57,31	66,35	34,05	44,42
2010	54,63	68,58	50,16	58,57	69,37	34,86	45,00
2011	57,61	70,46	51,18	59,83	72,38	35,67	45,58

Źródło: obliczenia własne.

Wartości prognoz współczynnika potwierdzają wcześniej sformułowane spostrzeżenia, a mianowicie, że w krajach dawnych republik radzieckich poziom aktywności zawodowej w grupie wieku 50-64 lata przekracza średni poziom unijny, natomiast w przypadku Polski aktywność zawodowa jest na poziomie niemal dwukrotnie niższym niż w Estonii, Litwie czy Łotwie. Bułgaria i Rumunia to państwa niezbyt silnie odbiegające od poziomu UE pod względem aktywności zawodowej pokolenia 50+.

Obok poziomu aktywności zawodowej w analizie rynku pracy istotną rolę odgrywa miernik pozwalający na ocenę rzeczywistego natężenia siły roboczej, czyli wskaźnik zatrudnienia. Jest to miernik o bardzo silnej dynamice zmian i właśnie jego wartość pozwala na ocenę rzeczywistego poziomu aktywności zawodowej społeczeństwa, zwłaszcza gdy ważna jest ocena aktywności zawodowej ludności w poszczególnych grupach wieku.

Na wykresie na rys. 4 widoczna jest dynamika zmian wskaźników zatrudnienia w grupie wieku 50-64 lata w analizowanych państwach unijnych, a w tab. 2 zamieszczono prognozy jego wartości na najbliższe lata wyznaczone metodą wag harmonicznych.

Rys. 4. Wskaźniki zatrudnienia dotyczące wybranych państw UE za lata 2000-2008

Źródło: opracowanie własne.

Analizując zaprezentowane szeregi czasowe wskaźników zatrudnienia, zauważamy w zasadzie tę samą prawidłowość, która była widoczna w przypadku współ-

czynników aktywności zawodowej, czyli zdecydowanie dominują pod względem wartości wskaźnika Litwa, Łotwa i Estonia. Bułgaria i Rumunia doganiają powoli przeciętny poziom w UE, natomiast w Polsce musi nastąpić jeszcze wiele zmian, najprawdopodobniej ustawowych, aby osiągnięty został poziom przeciętny Unii Europejskiej. Prognozy wskaźnika zatrudnienia potwierdzają wcześniejsze spostrzeżenia odnośnie do zmian współczynników opisujących poziom zatrudnienia na rynku pracy.

Tabela 2. Prognozy wskaźnika zatrudnienia w grupie wieku 50-64 lata dla wybranych państw UE na lata 2009-2011 (metoda wag harmoniczných)

Wyszczególnienie	BG	EE	EU27	LT	LV	PL	RO
2009	49,19	64,27	46,53	55,54	62,94	32,7	43,31
2010	52,46	66,3	47,44	57,3	66,03	33,85	43,85
2011	55,72	68,32	48,36	59,06	69,12	35	44,38

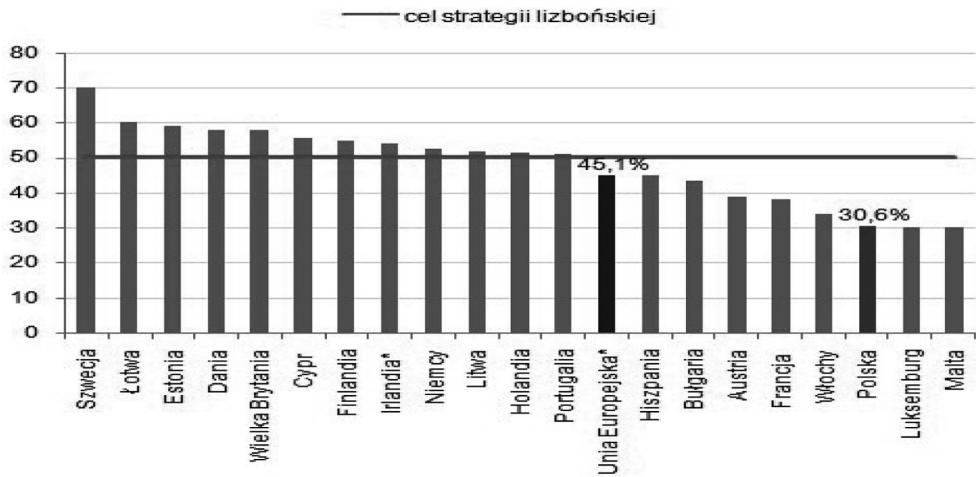
Źródło: opracowanie własne.

Problemy niskiej aktywności zawodowej i wręcz dezaktywizacji zawodowej pokolenia 50+ nękać nie tylko polski rynek pracy, lecz z takimi samymi problemami boryka się większość europejskich państw. Należało zatem podjąć próby znalezienia wspólnej formy ich rozwiązania. Taka próba została podjęta w marcu 2000 r. na szczycie Rady Europejskiej w Lizbonie, gdzie państwa członkowskie postawiły sobie za cel stworzenie z Unii Europejskiej najbardziej konkurencyjnej, opartej na wiedzy gospodarki na świecie. Cały proces, który miał prowadzić do wzrostu gospodarczego państw Unii oraz – co jest z tym związane – także do wzrostu zatrudnienia, został nazwany strategią lizbońską. Istotnym celem tej inicjatywy jest aktywizacja zawodowa osób z generacji 50+. Państwa Unii Europejskiej ustaliły, że do 2010 r. średni wiek przejścia na emeryturę wydłuży się z 58 do 63 lat, co jest przejawem próby aktywizacji zawodowej pokolenia 50+. Na szczycie w Lizbonie postanowiono również, że w tym samym czasie wskaźnik zatrudnienia dla osób powyżej 55 roku życia wzrośnie do 50%.

Realizacja zamierzeń strategii lizbońskiej spowodowała, że w IV kwartale roku 2007 wskaźnik zatrudnienia w Unii Europejskiej w omawianej grupie wiekowej wynosił 45,1%. Założenia z Lizbony udało się zrealizować jedynie 12 krajom z 27 państw członkowskich UE. Jak pokazuje wykres na rys. 5, Polska pozostaje na jednym z ostatnich miejsc w tej klasyfikacji. W naszym kraju udział osób pracujących w ogólnej liczbie ludności w wieku 55-64 lata kształtował się na poziomie 30,6% w ostatnich miesiącach 2007 r., a w roku 2008 nieznacznie wzrósł.

Niemal pewne jest, iż założenia z Lizbony z 2000 r., postulujące wzrost zatrudnienia osób w wieku 55-64 lata do poziomu 50%, pozostaną niezrealizowane w założonym czasie. Tylko nieliczne kraje mogą się pochwalić skuteczną polityką

proaktywizacyjną i prozatrudnieniową skierowaną do najstarszych obywateli. Pozostali członkowie Wspólnoty, w tym Polska, nie zdążą z osiągnięciem zaplanowanych celów do 2010 r. Według założeń Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z lutego 2008 r. planuje się wzrost stopy osób pracujących w wieku 55-64 lata do poziomu 40% w roku 2010, a do poziomu 50% dopiero w 2020 r.

Rys. 5. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 lata w wybranych krajach UE w IV kwartale 2007 r. (dane za III kwartał 2007)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Ogólnie można stwierdzić, że założenia strategii lizbońskiej są realizowane z mniejszym lub większym powodzeniem. Najwyższe wartości wskaźnika zatrudnienia przewiduje się w Szwecji, a najniższe niestety w Polsce. Bardzo dynamiczny wzrost w republikach nadbałtyckich dawnego bloku radzieckiego wydaje się nieco zbyt optymistyczny, ale biorąc pod uwagę małą liczebność populacji tych państw, należy stwierdzić, że może być realny i możliwy do zrealizowania. W przypadku Polski, jak wcześniej wspomniano, nie należy się spodziewać gwałtownego wzrostu poziomu zatrudnienia w najbliższych latach. Decyzje odnośnie do jego zmian i faktu aktywizacji zawodowej grupy wiekowej 50-64 lata mają charakter nie tylko gospodarczy, ale przede wszystkim polityczny i nie jest łatwo dokonać wyboru odpowiedniej strategii gospodarczej, tak aby były równocześnie uwzględnione racje ogólnospołeczne i polityczne.

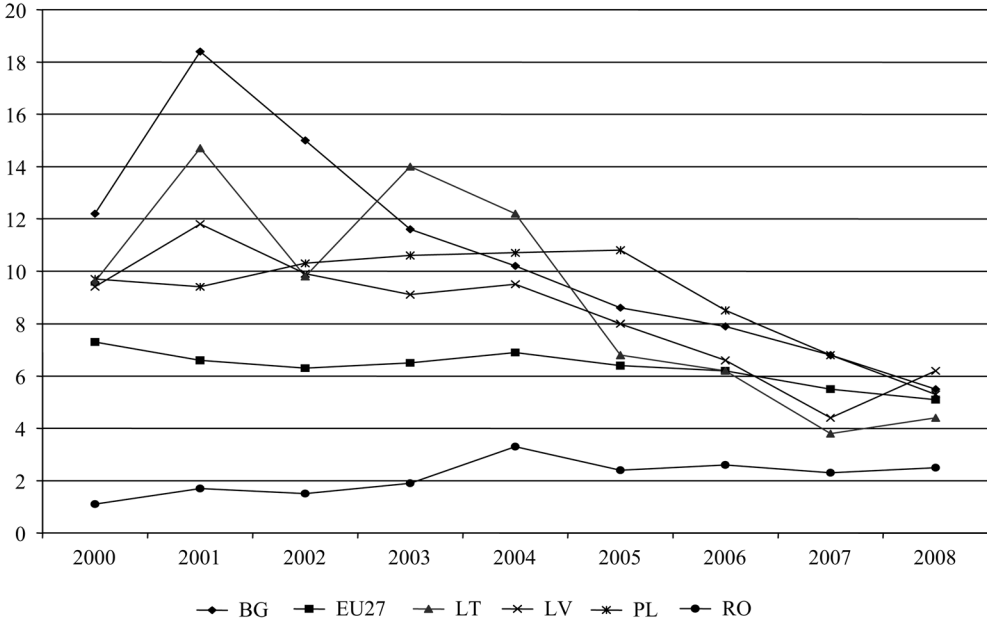
3.2. Bezrobotni w wieku 50+ jako szczególna kategoria na rynku pracy

Przeciwwagą poziomowi aktywności zawodowej jest poziom bezrobocia. Podobnie jak w przypadku poziomowi aktywności zawodowej, tak i oceny poziomu bezrobocia

dokonamy, opierając się na odpowiednich wskaźnikach statystycznych, czyli mierniku stopy bezrobocia ogółem oraz z uwzględnieniem płci pracownika. Ze względu na to, że szczególnym problemem jest czas pozostawiania pracownika bez pracy, odrębnymi badaniami objęte będzie tzw. bezrobocie długoterminowe.

Wykres na rys. 6 przedstawia empiryczne linie trendu dotyczące mierników stopy bezrobocia w latach 2000-2008 w rozważanych krajach UE.

Rys. 6. Stopa bezrobocia ogółem za lata 2000-2008 w wybranych krajach UE

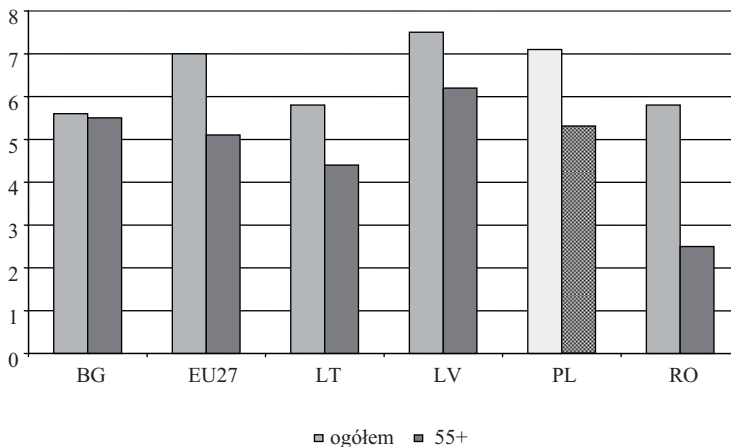
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Szczegółowa analiza tych szeregów czasowych pozwala na stwierdzenie, że:

- Dla ogółu państw UE stopa bezrobocia w ostatniej dekadzie uległa nieznacznemu spadkowi.
- W latach 2000-2004 dynamika zmian współczynników była znacznie mniej intensywna niż w pozostałych latach analizowanego okresu i charakteryzowała się większą stabilnością, natomiast w latach 2005-2008 spadek stopy bezrobocia był zdecydowanie szybszy. Przyczyny tej zmiany można się dopatrywać w odniesieniu do grupy wiekowej 50-64 lata przede wszystkim w zmianie statusu pracownika z bezrobotnego na przechodzącego w stan spoczynku zawodowego, czyli na wcześniejszą emeryturę. Zatem liczba bezrobotnych nie obejmowała osób, które według prawa nie były bezrobotne, a więc osób bez pracy, a pobierających zasiłek przedemerytalny, rentę lub wcześniejszą emeryturę.

- Odrębne analizy prowadzone z uwzględnieniem płci pracownika potwierdzają wcześniej sformułowane wnioski, przy czym współczynniki określające stopę bezrobocia dla kobiet są niższe niż dla mężczyzn. Może to wynikać z faktu, że kobiety w większym stopniu korzystały ze świadczeń przedemerytalnych oferowanych przez zmieniony system przechodzenia na emeryturę. Warto przy tym zaznaczyć, że w latach 90. powszechny był pogląd, że dezaktywizacja zawodowa osób powyżej 50. roku życia jest znakomitym sposobem na zmniejszenie stopy bezrobocia. Powszechne było również przekonanie, że osoby te, przechodząc np. na wcześniejsze emerytury, zwalniają miejsca pracy dla bezrobotnych młodych ludzi. Co więcej, w Polsce taka właśnie polityka była realizowana, co zresztą jasno dowiodło, jak bardzo błędny był to pogląd: nie dość, że bezrobocie nie zmniejszyło się, bo zwalniane miejsca pracy nie były przeznaczone dla ludzi młodych i najczęściej były likwidowane. Zatem zmniejszenie stopy bezrobocia w grupie osób wieku 50-64 lata było pozorne i nie okazało się skutecznym lekarstwem na problemy rynku pracy.

O tym, że stopa bezrobocia w grupie wieku 50+ różni się od poziomu bezrobocia ogółem w całej zbiorowości pracowników można się przekonać, porównując poziomy obydwu wskaźników w wybranym momencie. Na rysunku 7 przedstawiono w formie graficznej obydwie współczynniki dla wybranych państw za rok 2008.

Rys. 7. Stopa bezrobocia w grupie osób w wieku 50-64 lata w porównaniu z ogólnym poziomem bezrobocia dla państw nadbałtyckich w roku 2008 (ogółem)

Źródło: opracowanie własne.

Na wykresie przedstawionym na rys. 7 widoczne jest, że poziom bezrobocia dla ogółu pracujących jest wyższy niż w grupie wiekowej 50-64 lata. Jest to w pewnym sensie zaskakujące, biorąc pod uwagę fakt, że pracodawcy w sytuacji konieczności zwalniania pracownika kierują się kryterium dalszej jego przydatności, czyli spo-

dziewanego dalszego czasu pracy. Jednak, jak wcześniej zasugerowano, jest to działanie pozorne, gdyż niekoniecznie na starych miejscach pracy pojawiają się nowi pracownicy, lecz są one likwidowane. Zatem po odejściu pracownika na wcześniejszą emeryturę stopa bezrobocia w grupie osób w wieku 50+ maleje, a w przypadku ogółu pracowników pozostaje bez zmian lub wręcz rośnie. Dodatkowo na ogólny poziom bezrobocia ma wpływ również wysoka stopa bezrobocia wśród osób młodszych, czyli w grupie osób w wieku 20-29 lat.

Biorąc pod uwagę silny związek stopy bezrobocia z rynkiem pracy, poziomem gospodarczym i społecznym oraz ze sprawnym funkcjonowaniem całego państwa warto, podobnie jak w przypadku wcześniej rozpatrywanych mierników aktywności ekonomicznej ludności, skonstruować prognozy stopy bezrobocia na najbliższe lata dla każdego z objętych analizą państw.

Tabela 3. Prognozy stopy bezrobocia w grupie osób w wieku 50-64 lata dla wybranych państw UE na lata 2009-2011 (metoda wag harmoniczných)

Wyszczególnienie	BG	EE	EU27	LT	LV	PL	RO
2009	3,75	4,42	6,38	3,45	5,25	4,01	5,29
2010	2,03	3,67	5,94	2,25	4,56	2,38	4,84
2011	0,32	2,92	5,49	1,04	3,88	0,76	4,38

Źródło: opracowanie własne.

Często prognozy uzyskane na rok 2011 wskazują na bardzo niski poziom stopy bezrobocia w grupie osób w wieku 50-64 lat i są to prognozy raczej nierealne. Należy się spodziewać raczej stabilizacji jej poziomu lub niewielkiego spadku (spadku o nieznacznej intensywności). W Polsce obniżenie stopy bezrobocia do poziomu 0,67% (ogółem) jest absolutnie nierealne. Znajomość uwarunkowań gospodarczych i społecznych w naszym kraju nie skłania do przyjęcia tej prognozy za wiarygodną. Również w przypadku innych państw oszacowany poziom stopy bezrobocia nie może być uznany za wiarygodny, gdyż raczej nie są podejmowane zdecydowane kroki w zakresie polityki zatrudnienia mogące ograniczyć poziom bezrobocia. Ten spadek stopy bezrobocia, który obserwowany był w ostatnich latach, był zapewne wynikiem pewnych nowych uwarunkowań prawnych związanych z przyznawaniem większej liczby świadczeń przedemerytalnych, a nie (jak wspomniano wcześniej) z gwałtownym wzrostem miejsc pracy, co teoretycznie powinno być przyczyną spadku stopy bezrobocia.

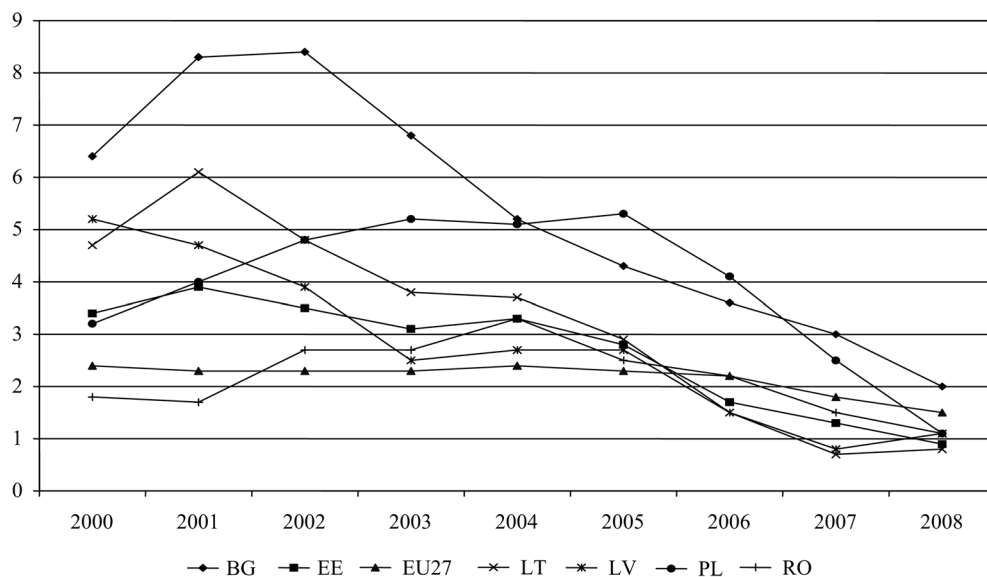
3.3. Bezrobocie długoterminowe

Jak już wspomniano wcześniej, odrębnym problemem w zagadnieniach dotyczących sfery bezrobocia jest bezrobocie długoterminowe, czyli sytuacja, gdy pracownik bezskutecznie poszukuje pracy przez okres dłuższy niż rok. Bezrobocie dłu-

gookresowe jest szczególną formą bezrobocia i różni się w znacznym stopniu od pozostałych jego form.

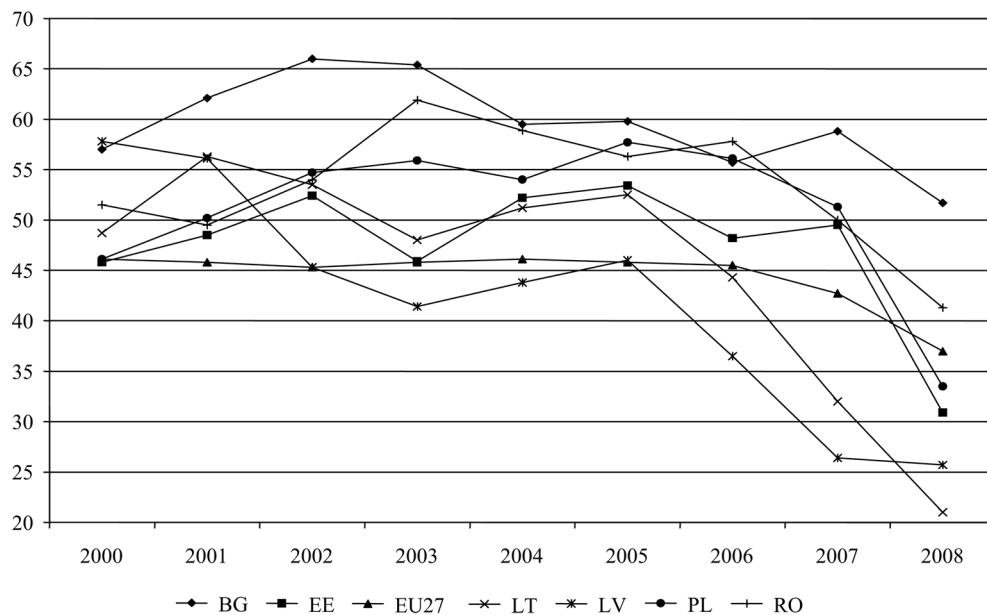
Przed wszystkim można stwierdzić, że po pierwsze, następuje swoista profesjonalizacja statusu bezrobotnego, czyli bezrobocie staje się w coraz większym stopniu sposobem na życie, po wtóre, aktywizacja bezrobotnych długotrwale jest trudniejsza niż bezrobotnych przejściowo. Długotrwale bezrobocie w dużym stopniu zdeterminowane jest przez płeć. Znaczną część z tej grupy bezrobotnych stanowią kobiety, ponieważ są uważane przez pracodawców za pracowników mniej dyspozycyjnych i bardziej kłopotliwych (urlopy macierzyńskie, wychowawcze, zwolnienia na opiekę nad chorym dzieckiem), a zakres dyspozycyjności zawodowej jest w odniesieniu do kobiet węższy (pracują w mniejszej liczbie zawodów, zwłaszcza związanych z przemysłem ciężkim). Wiek i staż pracy, jako silne cechy ze sobą skorelowane, wywierają podobny wpływ na czas pozostawiania bez pracy. Wśród ludzi bezrobotnych dużą grupą są ludzie młodzi niemający więcej niż 25 lat oraz osoby, które przekroczyły 50 rok życia. Zdecydowana większość długotrwale bezrobotnych to osoby wcześniej pracujące. W przeważającej części utraciły one pracę w związku z likwidacją zakładu, lub stanowiska pracy. Najczęściej były pracownikami przemysłu i budownictwa, rzadziej handlu prywatnego. Długoterminowość bezrobocia wynika z nieodpowiednich kwalifikacji lub wręcz ich braku bądź z niedopasowania kwalifikacji do wymogów rynku pracy. Bezrobocie długoterminowe jest problemem nie tylko polskiego rynku pracy, lecz dotyka również rynek pracy w zasadzie wszystkich państw europejskich. Dynamikę zmian stopy bezrobocia długoterminowego przedstawia wykres na rys. 8. Natomiast na wykresie na rys. 9 przedstawiono udział liczby bezrobotnych długookresowo w liczbie bezrobotnych ogółem. Dynamika zmian tego wskaźnika sugeruje, że bezrobocie długookresowe wzrasta, czyli stan pozostawiania bez pracy nie zmienia się, lecz ulega wydłużeniu i bezrobocie o charakterze przejściowym przechodzi w stan bezrobocia długoterminowego.

Ogólnie można stwierdzić, że w analizowanym przedziale czasu poziom bezrobocia wykazuje tendencję spadkową dla wszystkich analizowanych państw, lecz tendencja ta ma różną intensywność. Niestety najwyższy poziom w każdym z analizowanych lat obserwowano w Polsce, przy czym w latach 2000-2005 współczynnik bezrobocia przekraczał kilkakrotnie poziom państw skandynawskich i niemal dwukrotnie przeciętny poziom w UE. W latach 2006-2008 nastąpił gwałtowny spadek stopy bezrobocia długoterminowego tak, że w roku 2008 polska stopa bezrobocia wyrównała się z poziomem unijnym. Zastanawiające mogą być przyczyny spadku stopy bezrobocia długoterminowego. Na pewno nie można tego tłumaczyć nagłym wzrostem miejsc pracy (jak stwierdzono wcześniej). Bardziej sensownych przyczyn należy poszukiwać w rosnącej migracji zarobkowej i w odpływie siły roboczej z rodzimego rynku pracy. W takim przypadku w urzędach pracy liczba zarejestrowanych bezrobotnych maleje i automatycznie ulegają zmianie odpowiednie parametry statystyczne obrazujące dane zjawisko.

Rys. 8. Stopa bezrobocia długoterminowego ogółem za lata 2000-2008 w wybranych krajach UE

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 9. Udział bezrobotnych długookresowych w stosunku do ogółu bezrobotnych za lata 2000-2008 w wybranych krajach UE

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawione wykresy powyżej prezentują ogólną stopę bezrobocia długoterminowego. Jak wspomniano, najsilniej narażeni na bezrobocie trwające dłużej niż rok są pracownicy młodzi (poniżej 25 roku życia) i pracownicy będący u schyłku kariery zawodowej, czyli osoby powyżej 55 roku życia.

Bezrobocie, a zwłaszcza bezrobocie długoterminowe, jest poważnym problemem społecznym. Pozostawanie bezrobotnym przez długi czas uruchamia proces destrukcji wyrażający się izolacją społeczną, brakiem zaufania do siebie, stresem w rodzinie, spadkiem kondycji intelektualnej i duchowej, obserwuje się również niski stopień mobilności zawodowej. Jest to duży problem nie tylko społeczny, ale i ekonomiczny. Osoby długoterminowo bezrobotne mają mniejsze szanse znalezienia pracy z trzech powodów: spadają ich kwalifikacje, umiejętności i doświadczenia stopniowo się dezaktualizują, zmniejsza się optymizm i entuzjazm do szukania pracy. Pozostawanie bez pracy przez dłuższy okres prowadzi do patologii społecznej, a zwalczanie patologii należy do najtrudniejszych i najbardziej kosztownych metod niwelacji negatywnych skutków bezrobocia. Powstaje zatem konieczność wypracowania wspólnego programu możliwego do wykorzystania w większości państw UE mającego na celu aktywizację zawodową osób z grupy wiekowej 50+. Strategia lizbońska nie do końca spełnia tę rolę.

4. Podsumowanie

Zaprezentowane w artykule rozważania dotyczące wybranej grupy parametrów charakteryzujących rynek pracy miały na celu podkreślenie ważności problematyki niestabilności rynku pracy nie tylko polskiego rynku, ale i innych państw unijnych. Oczywiście jest, że ze względu na ograniczenia objętościowe opracowania należało zawęzić zakres analiz jedynie do kilku państw i małej grupy parametrów charakteryzujących problem. Jak wykazano w analizach, polski rynek pracy w porównaniu z innymi państwami UE jest najbardziej obciążony problemami zarówno natury społecznej, jak i ekonomicznej.

Należy dodatkowo wspomnieć, że konsekwencje niestabilności zatrudnienia i wzrostu stopy bezrobocia pojawiają się i pojawiać się będą ze zwiększoną intensywnością w dziedzinach życia codziennego, w których dotychczas ich wpływ był nieznaczny i mało widoczny. Na przykład w sektorze bankowym, w którym konsekwencje zmiennej dynamiki parametrów rynku pracy spowodują zanik płynności finansowej gospodarstw domowych, czego efektem będą problemy ze ściągalsnością kredytów krótko- i długoterminowych, a zwłaszcza kredytów hipotecznych. Ponadto zupełnie naturalną konsekwencją niewypłacalności będzie zapewne zmiana zasad udzielania kredytów, co ograniczy ich dostępność dla przeciętnego pracownika. Okresowe zubożenie rodzin spowoduje, że zaniknie możliwość i chęć gromadzenia oszczędności w postaci lokat i innych instrumentów finansowych. Zatem problemy rynku pracy w razie ich nieefektywnego rozwiązania obejmować będą coraz szersze dziedziny gospodarki.

Literatura

- Aktywność ekonomiczna ludności Polski*, GUS, Warszawa 2009.
Popyt na pracę w 2008, GUS, Warszawa 2009.
Przejście z pracy na emeryturę, GUS Warszawa 2007
Unia Europejska – wskaźniki krótkookresowe, GUS, Warszawa 2007.
www.diagnoza.com/pliki/raporty/diagnoza_raport_2009.pdf.
www.rynekpracy.pl.
www.stat.gov.pl/eutostat.
Wybrane aspekty aktywności ekonomicznej ludności, GUS, Warszawa 2007.

THE FORECASTS OF LABOUR MARKET PARAMETERS IN SELECTED EU COUNTRIES

Summary: The article presents the results of detailed analyses concerning the dynamics of basic parameters that characterize the labour market, it means the coefficient of economic activity, employment rate, unemployment rate, and long-term unemployment rate for the group of countries newly joining the European Union. The analysis covers the construction of trend function of the above mentioned parameters as well as the forecasts of their values for the nearest years, determined by means of several independent methods. The separate part of the study is the assessment of the influence of these parameters which characterize the labour market upon the basic economic and social processes.